

Elemzés

Adat- és nemzetbiztonsági kérdések – szabályozott NGO-aktivitás: az apologetikus szemléletmód létjogosultsága a magyar jogrendben

Magyarország Alaptörvényének VI. cikke a (2) bekezdésben kimondja, hogy mindenkinek joga van a személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez, továbbá a 38. cikk szerint: az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon, és a közpénzekkel gazdálkodó minden szervezet köteles a nyilvánosság előtt elszámolni a közpénzekre vonatkozó gazdálkodásával.

Van-e, és ha van, akkor hol van ugyanakkor ennek a megismerhetőségnek a korlátja? Például a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény és a Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény a bizonyos adatok megismerése iránti igényt stratégiai, központi pénzügyi érdekből korlátozza, amiként a védelmi és biztonsági célú beszerzésekről szóló 2016. évi XXX. törvény is. Ez olyan esetekre vonatkozik, amikor az adat (külső) megismerése hazánk pénzügyi vagy nemzetbiztonsági érdekeit sértené.

Az ilyen típusú, nemzetbiztonsági vagy stratégiai célból korlátozott hozzáférésű adatok védelme és a részben vagy egészben külföldről finanszírozott nem kormányzati aktorok (pl. NGO-k) akár nemzetbiztonsággal ellentétes, titkosinformáció-gyűjtésének korlátozása tehát indokolt, ehhez nem férhet kétség. Komoly probléma az is, hogy az ilyen szereplők saját működésük transzparenciáját már nem érzik olyan fontosnak – nem tesznek eleget adott esetben törvényi regisztrációs kötelezettségüknek –, mint például egy szuverén, demokratikus államhatalom átláthatóságát, és miközben ők maguk nem kívánnak elszámoltathatók lenni, a közhatalmi döntések számon kérhetőségét követelik. Ugyanakkor azt nem ismerik el – és ezzel az adat- és nemzetbiztonságot, tulajdonképpen az adott állam szuverenitását és alkotmányos rendjét vonják kétségbe –, hogy adott esetben a közpénzek felhasználására vonatkozó adatok tömege nem korlátlanul, és nem mindenki számára megismerhető.

Az elmúlt hónapok fejleményei azt is mutatják, hogy az állammal és a hatóságokkal szembeni bizalmatlanság keltése más módokon is lehetséges, így például a gyöngyöspatai „szegrációs perben” tanúsított, nem kormányzati szerveződések részéről is keltett hangulat csak erősítheti a többségi társadalomban jelenlévő feszültségeket és bizonytalanságérzetet, és az indulatok fölerősödéséhez vezethet. Amiként tehát az adatbiztonság határainak feszegetése, úgy a szegregációs kérdés politikai célzatú felhasználása és a polgárok szándékos dezinformálása ez ügyben: egy jól szervezett, és részben külföldről koordinált aktivitást mutat. Mint kiderült, a gyöngyöspatai ügy egyik kiemelt szereplőjét, az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyermekeknek Alapítványt az ezredforduló óta több tízmillió forinttal támogatta a Soros György által alapított Nyílt Társadalom Intézet. Amiként a példa is mutatja, és más esetek is, a bíróságok gyakorta a társadalmi igazságérzetet sértő ítéletei, valamint a jogalkalmazó magyar igazságszolgáltatás közérdekű adatok kiadásával kapcsolatos perekre vonatkozó gyakorlata is egy összefüggő, célirányos és összehangolt tevékenység.

Fentiek fényében a magyar jogalkotó azon törekvése az elmúlt években, hogy a közvetlenül vagy közvetve külföldről származó pénzbeli vagy egyéb vagyoni jellegű juttatásban részesülő szervezetek átláthatóbban működjenek, indokoltnak és jogosnak mondható. Ezt a cél szolgálta a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról szóló 2017. évi LXXVI. törvény, amely olyan küzdelmes évek után született meg, amikor a soft power eszközeihez folyamodó Egyesült Államok – pl. amerikai kötődésű NGO-k pénzelésével, oktatás, „érzékenyítési” és propaganda eszközökkel a magyar igazságszolgáltatásban is! – régóta nem tapasztalt külső és belső politikai nyomást helyezett a többször egymás után és demokratikusan megválasztott, szilárd választói felhatalmatással bíró magyar kormányra.

A köznyelvben pontatlanul civil törvénynek is nevezett új szabályozás a többi közt amerikai előképek nyomán született meg, így például a FARA (*Foreign Agents Registration Act*, azaz az idegen ügynökök regisztrációjáról szóló) törvény alapvetését is tekintetbe véve. A stratégiai, illetve nemzetbiztonsági fontosságúnak is tekinthető fontos adatok védelme Amerikában is kényes kérdést jelent: például jogvédő szervezetek az Egyesült Államokban is indíthatnak az információszabadságra vonatkozó törvényre hivatkozva pert egyes minisztériumok, például a külügyi tárca (*State Department*) ellen, ha úgy érzik, hogy egyes szerződésekre, támogatásokra vonatkozó információkat nem kaptak meg. Ugyanakkor nagyon könnyen előfordulhat, hogy az adatokat továbbra sem bocsátja rendelkezésükre a szövetségi kormányzat, és a megghiúsult adatkérés miatt az érintett szervezet például az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Ügynöksége (USAID) ellen is pert indít, és ezután hosszas jogi huzavona következik.

Problémát jelenthet továbbá, hogy egyes adatkikérő szervezetek, „jogvédők” sok esetben – okkal gyaníthatóan – nem publikálásra kérik ki az adatokat, vagyis valójában nem nyilvánosan megismerhetővé szeretnék tenni egyes adatokat, különös tekintetbe véve e körben a főleg külföldről támogatott NGO-kat. Saját esetükben már nem tudják leküzdeni az elzárkózást, és a pénzügyi háttérükre vonatkozó titkolózás iránti hajlamukat. Ezzel szemben egyes közérdekű adatok titkossá minősítése, vagy stratégiai, illetve nemzetbiztonsági érdekre hivatkozással történő visszatartása igenis indokolt.

Ezért volt fontos törvényalkotói előrelépés, hogy az információszabadság törvény 2013. évi módosításának köszönhetően a közérdekű adatok kezelői a korábbiaknál szűkebb körben engednek hozzáférést a kezelt fontos adatokhoz, és a közérdekű adatok megismerése irányuló kérelmet a nemzetbiztonsági érdek, vagy mások jogainak a védelme céljából is meg lehet tagadni. Vagy gondoljunk csak bele: egy minisztérium vagy háttérintézménye által egy think tanktól megrendelt stratégiai fontosságú tanulmány vagy elemzés idő előtti megszerzése, illetve publikálása nem sérthet-e jogos érdeket?

Könnyen választhadunk arra az absztrakt dilemmára, fontos kérdésre is, hogy a gyakran kormányellenes politikai jelszavakkal operáló, nemzetközi nyomást is kilátásba helyező és szakmailag erősen vitatható felvetésekkel élő, „ad hoc” elveket hangoztató és alkalmazó, az állami szerződéskötéseket, támogatásokat önkényes politikai akciók keretében értelmező megközelítések jogosak-e? Vagy pedig inkább az adatvédelmi hatóságok előzetes kontrollja kapjon-e szerepet, továbbá kiemelten az adatkikérő szervezetek, NGO-k átláthatósága, az adatbiztonság, az összegyűjtött adatvagyon sérthetlensége, integritása, az adott állam szuverenitása és közrendjének biztonsága, egyáltalán a polgárok biztonságának állam általi megfelelő védelme?

Az online és elektronikus alapú modern világban egyre jobban felértékelődik az adat fogalma és annak biztonsága, így a hozzáférések védelme és az adatkezelési folyamat folyamatos monitorozása alapvető fontosságú, és mindinkább kiemelt szerephez jut a nemzetbiztonsági, illetve stratégiai szempontból fontos egyes adatok védelmével kapcsolatos jogi szabályozás összessége. Csak ez a megközelítés, ez a jogalkotói és jogalkalmazói szemléletmód szolgálhatja ugyanis hatékonyan a mostani és az elkövetkező generációk jogos érdekét.